

УДК 371.035.3

Творчий розвиток молодших школярів засобами художньої діяльності

Леся Старовойт 

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

Стаття присвячена актуальній та соціально значущій проблемі творчого розвитку дітей у процесі художньої діяльності. Молодший шкільний вік як початковий етап соціалізації дитини потребує особливої уваги. Саме зі вступом дитини до закладу загальної середньої освіти стає можливим цілеспрямований педагогічний вплив на її особистість. Художня діяльність в освітньому процесі є суттєвим підґрунтям у творчому розвитку дітей. Адже це сприяє формуванню особистісної позиції дитини, бажанню до самовираження, розвитку пізнавальних інтересів, формуванню вмінь сприймати художній образ тощо. Творчий розвиток опирається на сукупність цінностей, переконань і уявлень, які визначають те, що для конкретної особи чи спільноти є важливим, цінним та прийнятним у житті.

У статті розкрито методичні аспекти творчого розвитку молодших школярів у процесі художньої діяльності, висвітлено методичні рекомендації щодо творчого розвитку молодших школярів засобами художньої діяльності, визначено педагогічні можливості художньої діяльності у творчому розвитку молодших школярів та окреслено шляхи його активізації засобами художньої діяльності, визначено етапи творчого розвитку молодших школярів у процесі художньої діяльності, виокремлено ефективні методи та технології педагогічного впливу на молодших школярів на уроках мистецтва. У статті розкрито основні психолого-педагогічні передумови, що забезпечують творчий розвиток молодших школярів у процесі художньої діяльності, визначено місце і роль уроків мистецтва у ньому. Основна увага зосереджена на використанні різноманітних художніх технік, таких як малювання, ліплення, аплікація, паперопластика тощо, що стимулюють творчий розвиток дітей та допомагають молодшим школярам ділитися своїми емоціями та відчуттями через художні образи і виражати себе через створення власних творів. Результати дослідження можуть бути використані при плануванні та проведенні уроків мистецтва та інших творчих занять з дітьми молодшого шкільного віку.

Ключові слова: творчий розвиток, художня діяльність, мистецтво, освіта

UDC 371.035.3

Creative development of younger schoolchildren by means of artistic activity

Lesia Starovoit 

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article is devoted to the actual and socially significant problem of creative development of children in the process of artistic activity. The younger school age as the initial stage of socialization of the child requires special attention. It is with the admission of the child to the institution of general secondary education that a purposeful pedagogical influence on his personality becomes possible. Artistic activity in the educational process is an essential basis in the creative development of children. After all, this contributes to the formation of the personal position of the child, the desire for self-expression, the development of cognitive interests, the formation of skills to understand the artistic image, etc. Creative development relies on a set of values, beliefs, and ideas that define what is important, valuable, and acceptable in life for a particular person or community.

The article reveals the methodological aspects of the creative development of younger students in the process of artistic activity, methodological recommendations on the creative development of younger schoolchildren by means of artistic activity are highlighted, the pedagogical possibilities of artistic activity in the creative development of younger schoolchildren are determined and the ways of creative development of younger schoolchildren by means of artistic activity are outlined, the stages of creative development of younger schoolchildren in the process of artistic activity are determined, efficient methods and technologies of creative development of younger pupils in art lessons are allocated. The article reveals the main psychological and pedagogical prerequisites that ensure the creative development of younger students in the process of artistic activity, determines the place and role of art lessons in the creative development of younger students. The focus is on using a variety of artistic techniques, such as drawing, sculpting, appliqué, paperoplasty, etc., which stimulate the creative development of children and help younger students to express their emotions and feelings through artistic images and express themselves through the creation of their own works. The results of the study can be used in planning and conducting art lessons and other creative activities with children of primary school age.

Keywords: creative development, artistic activity, art, education

Постановка проблеми. Сьогодні підтверджує необхідність у більш чіткій конкретизації механізмів творчого розвитку молодших школярів у процесі художньої діяльності, виборі раціональних шляхів, форм та методів творчого розвитку учнів під час освітнього процесу. Постає потреба в активізації творчої діяльності молодших школярів, яка має бути орієнтована на естетичне сприймання дійсності й мистецтва, посилення мотивації творчості молодших школярів у процесі художньої діяльності шляхом трансформації когнітивного змісту в емоційний.

Основні завдання, які постають перед сучасним учителем у процесі художньої діяльності, мають бути спрямовані на забезпечення емоційно-ес-

тетичного забарвлення творчого процесу, формування емоційно-чуттєвого відгуку на мистецькі твори, здатності створювати художні образи на основі власної уяви, фантазії, встановлювати асоціативні зв'язки між словом, музикою, візуальним мистецтвом, навколишнім середовищем.

Мета статті – розкрити педагогічні можливості художньої діяльності у творчому розвитку молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Усі види художньої діяльності відрізняються від матеріально-виробничої тим, що в них відкривається особлива діалектика суб'єктивно-об'єктивних відношень, у яких суб'єктивний момент є першочерговим. У всіх галузях художньої діяльності ди-

тини, як відомо, основним моментом є об'єктивна реальність, ідеальне відображення й духовне втілення результатів якої становлять основу творчої діяльності. Однак якщо в науковій творчості достатньо об'єктивної реальності чи об'єктивної істини і, звичайно, суб'єкта творчості, то необхідним елементом художньої діяльності, поряд з об'єктивною, виступає реальність суб'єктивна. До останньої ми відносимо дійсність, яка переповнена почуттями, думками дитини. Суб'єктивна реальність – це уявлення про життя, яке створюється самим митцем. Але воно має об'єктивний зміст, оскільки світогляд, погляди, переконання, почуття, смаки, ідеали, потреби і здібності суб'єкта є утвореннями не лише індивідуальними, але й об'єктивно зумовленими, соціалізованими.

Як зазначає М. Білецька, «у художній діяльності суттєве значення має рівень творчого розвитку дітей, від суб'єкта творчого процесу вимагається досягнення такої гармонії, в якій відкриваються істинні шляхи до прекрасного» [1, с. 46]. Без розкриття естетики світу взагалі не може відбутись творчість, тим більше – створення художніх цінностей. Діалектична взаємодія засвоєння та перетворення, як відомо, є характерною рисою будь-якої людської діяльності. Тому й художню діяльність особистості слід розглядати в тісному зв'язку з її творчим розвитком і формуванням у неї здатності сприймати світ крізь призму прекрасного.

Поряд з іншими видами художньої діяльності мистецтво, як відомо, найбільш повно виражає творчо-естетичні здібності. Передусім воно є за своєю природою творчою діяльністю. І будь-який витвір мистецтва тільки тоді й отримує визнання, коли він несе в собі нові художньо осмислені знання про життя людей, їх духовні прагнення й потреби.

Зазначимо, що сприймання мистецьких творів має різний ступінь усвідомлення. Цей показник залежить від особистості, яка сприймає, від її готовності/неготовності до такої діяльності, від зовнішніх чинників впливу на процес сприймання мистецьких творів. На збагачення духовного світу дитини впливає естетичний досвід, коло інтересів тощо.

На жаль, сьогодні не повною мірою усвідомлене важливе питання освіти – навіщо до неї залучені навчальні дисципліни, які інформують про досвід людства в царині мистецтва. Науковий, навіть скоріше абстрактно-математичний,

логічний підхід до всіх освітніх курсів призвів до того, що навіть мистецькі були сплановані лише з позицій точності. Оскільки в точності вони поступаються фундаментальним наукам, то їх відкинули на другий план. Адже в них все, навіть знання, є неточними – вони емоційні, а відповідно, суб'єктивні, особистісні. Творчий учитель має усвідомити, що у школі на рівних умовах мають бути як науки, так і мистецтво. Але в освітньому процесі слід виділити ті навчальні дисципліни, що забезпечать сьогодні розв'язання найбільш занедбаних проблем розвитку особистості. А це саме ті, що формують ставлення до світу в єдності почуття й думки, предмети, які є найбільш відкритими для розвитку творчої фантазії – предмети мистецтва [6, с. 211].

Ми схилиємось до думки Л. Бровчак, що естетико-виховний потенціал закладений у процес художньої діяльності, де відмова від суцільного «виробничого технологізму» дає змогу переключити свідомість дітей на інші критерії оцінки продукту праці – художні [2, с. 53].

Творчий розвиток молодших школярів у процесі художньої діяльності має кілька етапів. На першому етапі учні ще не здійснюють творчої діяльності, а тільки готуються до неї. На другому вони опановують окремі елементи творчого пошуку у співпраці з учителем, а на третьому вміють самостійно виконувати творчі завдання.

Таким чином, у розробці навчального змісту уроків мистецтва важливо враховувати зв'язок нового з уже відомим, спираючись на протиріччя, які виникають між наявними та новими знаннями. У процесі творчого розвитку важливо сформувати пізнавальну мотивацію шляхом виконання нестандартних завдань, заохочення ініціативи, активності.

Щодо методів роботи, спрямованих на творчий розвиток у процесі художньої діяльності, то вони також мають свою специфіку: евристична бесіда; творчі вправи, що сприяють розвитку уяви, асоціативно-образного та просторового мислення, вправи, спрямовані на розвиток пізнавальних процесів і прийомів розумової діяльності; різні види художнього конструювання. Названі методи тісно взаємопов'язані.

Евристичний метод дозволяє наочно «демонструвати» учням основи художньої діяльності, його можна використовувати як на найпростішому матеріалі, так і на досить складному. Особливо цінно, що евристична бесіда дозволяє залучити до пошукової діяльності учнів з різним рів-

нем творчої активності. У процесі евристичної бесіди учень ще не здійснює творчу діяльність повністю самостійно, він працює під керівництвом учителя, у співпраці з ним, виконуючи цілком відчутні кроки пошуку. Під час евристичної бесіди формується здатність до роздумів, до постановки питань і пошуків відповідей, виявлення суперечностей, у цьому полягає незамінна цінність цього методу у формуванні творчої активності.

У процесі художньої діяльності вправи займають помітне місце. Зрозуміло, що мова йде не лише про вправи, що спрямовані на механічне тренування прийомів ручної роботи, маємо на увазі вправи, які націлені на активність та самостійність у творчій роботі.

Залежно від специфіки навчально-пізнавальної діяльності учнів вправи можна розділити на кілька груп. Насамперед вони залежать від змісту уроку й відповідно до нього поділяються на раціонально-логічні (пов'язані з вирішенням логічних завдань), емоційно-художні (створення художнього образу) і практичні (формують прийоми і навички практичної творчої роботи). Вправи також диференціюють залежно від їх місця у структурі художньої діяльності учнів на уроці: підготовчі, поточні та узагальнювальні.

Оскільки раціонально-логічні завдання виконують розумовим шляхом, то і творча, пошукова діяльність учнів на таких уроках буде переважно інтелектуальною. У процесі роботи школярі виконують розрахунки, використовують ескізи і технічні рисунки, схеми тощо [7]. Тому на таких уроках будуть доречні вправи, що вимагають умінь проаналізувати конструкцію, виявити взаєморозташування деталей, обрати способи роботи, знайти більш раціональні прийоми дій тощо. Доцільно також використовувати вправи на розвиток обчислювальних прийомів, просторового мислення, виконання ескізів, схем. Такі вправи допомагають ще до початку основної роботи на уроці значно активізувати всі пізнавальні процеси учнів. Крім того, цілком очевидно, що вони самі по собі є важливою частиною художньої діяльності дітей, наповнюють урок новим змістом. Саме тому такі вправи не тільки доречні, але і бажані на будь-якому етапі навчальної роботи.

Так, наприклад, під час проведення уроку на тему «Паперопластика» учні, виготовляючи листівку, перетворюють аркуш паперу в об'ємно-просторову конструкцію. Процес пластичної трансформації паперового аркуша досить складний, який вимагає розвиненого просторового мис-

лення. Для того, щоб діти виготовляли виріб не механічно, а усвідомлено, варто запропонувати їм подібну конструкцію у вигляді «пробної» роботи, тобто виконати попередню вправу. Виконуючи цю вправу, вони мають перед очима зразок вже готової конструкції, а також заготовку майбутнього виробу: аркуш паперу з нанесеною на нього розміткою (лінії розрізів і згинів). Суть і зміст вправи полягає в тому, що учні самостійно повинні визначити спосіб роботи. Вони мають здогадатися, як саме зігнути заготовку, як зробити розрізи, що знаходяться не скраю, а всередині аркуша, як надати аркушу необхідної форми. Ця вправа вимагає уявної трансформації вихідної заготовки відповідно до кінцевої конструкції; це змушує учнів уважно розглядати, порівнювати, аналізувати. Допущені помилки тільки сприяють розумінню завдання. Виконавши вправу, діти вже цілком свідомо використовують прийоми роботи на матеріалі основного виробу. Крім усього іншого, подібна пробна робота має і специфічний сенс: це дозволяє дитині не зіпсувати виріб, не допустити помилки при роботі з матеріалом. Однак головне призначення полягає в активізації пошукової діяльності.

Вправи раціонально-логічного змісту на уроках мистецтва варто використовувати не лише як підготовчі, але й включати їх у процес виконання основного творчого завдання. Наприклад, учні виготовляють аплікацію з геометричних фігур за зменшеним зразком. У ході цієї роботи діти вирішують логічну задачу – визначити взаємне розташування фігур, точно витримуючи композицію в заданому форматі аркуша. Усе це вимагає просторового мислення, вміння правильно виконати уявний аналіз і синтез форми. Крім цілком певних прийомів практичної роботи, які тут формуються, цей урок спрямований, головним чином, на розвиток мислення учнів. Щоб розумова робота була більш активною, можна використовувати додаткову вправу на складання логічного малюнка. Для цього учням спочатку пропонується один зразок, за яким потрібно скласти зображення, а потім з тих самих фігур створити іншу картинку.

У процесі художньої діяльності учні часто виконують додаткові розрахунки, які потрібні не стільки для виготовлення того чи того виробу, скільки для кращого розуміння логіки роботи, для формування таких властивостей мислення, як конструктивність, гнучкість і варіативність. Скажімо, діти повинні розрахувати розміри де-

талей не тільки того виробу, який виготовляють, але й іншого, схожого за конструкцією, що втім має свої особливості. У процесі роботи учням можна пропонувати матеріал, який за своїми розмірами не дозволяє виготовити виріб точно за зразком або за наданим кресленням. Це вимагає від дітей уміння перебудувати роботу відповідно до змінної ситуації.

Узагальнюючі вправи варто використовувати в підсумковій частині уроку. Дуже часто в процесі художнього конструювання учень може по-справжньому зрозуміти й осмислити композицію лише після завершення практичної роботи. У цих випадках підготовчі вправи на аналіз конструкції бувають не надто ефективні, оскільки нові знання в їхньому повному обсязі ще не достатньо пов'язуються з зоною актуального розвитку. Тому особливо корисно застосовувати вправи пошукового характеру саме на підсумковому етапі. Наприклад, молодші школярі освоюють прийом вирізання симетричних фігур, що мають дві осі симетрії. Вони вирізають кілька «чотирилишників» і складають з них квітку, що нагадує латаття. Ця робота вимагає чіткого розуміння принципу такої конструкції. Зазвичай учні припускаються кількох типових помилок у цій роботі: неправильно складають квадрат паперу, неправильно прикладають шаблон, як наслідок – вирізана фігура розпадається. Часто вчителі намагаються всіляко уберегти дітей від цих типових помилок: детально диктують і демонструють кожну операцію, попереджають про неправильні дії й контролюють кожен крок. Ця методика не сприяє свідомому виконанню роботи. Тому варто включати в урок узагальнювальні вправи-завдання. Зокрема, запропонувати учням подумати, як утворилась та чи та симетрична форма, проаналізувати, як можна досягти іншої форми, використовуючи один і той самий шаблон. Це вимагає відтворення за зразком інших фігурок, у яких потрібно побачити і застосувати засвоєні способи роботи. У таких випадках учень повинен подумки розгорнути фігуру (або, навпаки, скласти), що розвиває розуміння форми та просторове мислення.

Для художніх робіт характерне те, що вони спрямовані на пошук і втілення оригінального способу, що виражає емоційний стан або будь-яку художню ідею. У таких роботах немає місця жорсткій регламентації дій учня, їх не можна виконувати за єдиним планом. Суть навчально-пошукової діяльності тут зовсім інша: вона докорінно відрізняється від раціонально-логічних завдань. У зв'язку з цим змінюється зміст вправ.

На підготовчому етапі таких уроків зазвичай потрібно виконати два завдання: а) збагатити запас чуттєвого досвіду, уточнити уявлення дитини про навколишній світ; б) підготувати уяву, звільнити образне мислення. Тому рекомендуємо використовувати два типи вправ: 1) накопичення реальних вражень, розвиток сприйняття, зорової пам'яті, асоціативно-образного мислення; 2) стимулювання художньо-образних уявлень.

Вправи першого типу передбачають споглядання та вивчення об'єктів навколишнього світу: форми, образи тощо. Наприклад, виконуючи композицію «Букет у вазі» в техніці аплікації, пропонуємо дітям на вибір два варіанти: вирізати деталі аплікації або обривати їх пальцями. Техніка певною мірою відображає властивості реальних об'єктів і впливає на художній образ. Щоб учні це зрозуміли, вони мають виконати вправи: спочатку визначити, дивлячись на квітку, яка техніка краще передасть її вигляд (жорсткі чи м'які обриси має квітка), а потім спробувати виготовити деталі відповідним способом. Таким чином, вправа носить комплексний характер: вона демонструє учням, що художні образи беруться з навколишнього світу, вчить розглядати предмети цього світу і відображувати їх. По суті, ця вправа спрямована на пізнання дійсності.

Вправи на стимулювання художньо-образних уявлень спрямовані на формування уміння передати емоційний стан. Наприклад, завдання на тему «Чарівне листя», де кожен учень складає на площині композицію із засушених рослин, використовуючи природні форми для створення нових образів. Підготовчі вправи полягають у «вгадуванні» можливих образів на прикладі деяких форм. Учитель демонструє по черзі кілька засушених листочків в різних положеннях, а учні визначають, на що це схоже (або «хто захований»). Це дозволяє дітям, по-перше, зрозуміти сенс завдання і готує їх до уважного розглядання тих форм, які будуть використані, і, по-друге, озброює їх різноманітними способами практичної діяльності. Такі вправи дозволяють вирішувати проблему творчого розвитку через стимулювання дитячої допитливості, активізацію пізнавальних процесів і демонстрації творчого, гнучкого, нестандартного підходу до роботи.

Для активного пізнання дуже важливо привчити школярів від самого початку правильно працювати з підручником. Зазвичай з цією метою вчитель прагне керувати учнями в процесі роботи з книгою, щоб вони передчасно не відво-

лікалися на «неактуальну» для конкретного моменту інформацію. Якщо учень виявляє зацікавлення чим-небудь на сторінці підручника, про що не говорить учитель, то такі спроби, як правило, зупиняються. Однак творчість в процесі художньої діяльності є досить різноплановою. Вона передбачає сприйняття великого обсягу інформації одночасно. Л. Ліхницька зазначає: «щоб практична діяльність не носила механічного характеру, а була осмисленим процесом, учневі потрібно попередньо розглянути, порівняти, проаналізувати велику кількість зразків (які демонструють можливі варіанти вирішення), зрозуміти їхній зміст» [3, с. 67]. Активність під час роботи з підручником полягає в тому, що учень аналізує інформацію, у ході чого повинна вміти сприйняти й оцінити цю інформацію якомога більш повно, визначивши порядок взаємодії з джерелом інформації та вибудувавши свої пізнавальні дії. При цьому важливо навчити школярів діяти не за шаблоном, а творчо орієнтуватися в інформації найрізноманітнішого плану і спрямування. Саме тому варто не забороняти, а спонукати дітей до самостійного сприйняття інформації, яку діти беруть з книги.

Художня діяльність важлива для розвитку молодших школярів, оскільки вона сприяє їхньому творчому вираженню, розвитку моторики, уяви та емоційної реакції. Інноваційні технології можуть зробити цей процес ще цікавішим та більш захопливим. Інтерактивні мультимедійні ігри, які поєднують елементи художньої творчості з інтерактивними завданнями, заохочують молодших школярів до творчого самовираження. Наприклад, ігри, де діти можуть створювати власні цифрові малюнки або анімації. Доцільним є використання для цього спеціального програмного забезпечення. Програми з набором віртуальних пензлів та кольорів можуть створювати інтерактивне середовище для експериментів в художній діяльності. Досить цікавою формою є віртуальні майстерні для молодших школярів. Цей застосунок дає можливість молодшим школярам вивчати мистецтво у відомих вчителів та митців з усього світу. Використання розширеної реальності (XR) дає змогу створювати інтерактивні сценарії, де діти можуть взаємодіяти з віртуальними художніми об'єктами або перетворювати свої малюнки в анімовані об'єкти [5]. Електронні платформи для художньої творчості дозволяють дітям обмінюватися своїми творчими роботами та співпрацювати над

проектами разом з іншими однолітками, створюючи підґрунтя для творчого розвитку та взаємодії.

Зазначимо, що в процесі художньої діяльності важливе місце займає практична робота учнів, протягом якої вони виготовляють вироби з глини, паперу, тканини, вишивають, виконують декоративний розпис тощо. Така діяльність не лише розвиває художні навички, а й дозволяє відчувати радість від того, що формується уміння робити гарні й корисні речі. Виконання творчих завдань сприяє виникненню в уяві молодших школярів яскравих образів, які дозволяють систематично підтримувати зацікавлення художньою діяльністю та її результатами. Уже самі назви творчих завдань – «Чарівний сад», «Осінь казка», «Загадковий світ витинанки», «Метал, який оживає», «Таємничий світ писанкарства», «Радість Великого дня», «Весняні крила», «Літній затишок», «Вишиті історії» – дають можливість зрозуміти, що в їхній основі лежить образний художній зміст, що сприяє розвитку емоцій, асоціативного, художнього мислення.

Вироби, які виготовляють молодші школярі, можуть і повинні містити ознаки художнього образу. Це має бути своєрідна предметно-пластична метафора – художньо-емоційний відгук на дійсність. Так, наприклад, доречно пропонувати такі художньо-творчі завдання на уроках мистецтва в початковій школі:

- оживить осінні листя (аплікація);
- назбирайте кошик осінніх плодів і квітів (паперова пластика);
- зберіть сльози осені (бісерне плетіння);
- відтворіть зимові візерунки (витинанка);
- створіть героїв різдвяного вертепу (вироби з тіста);
- утворіть ялинкові прикраси (нитяна графіка);
- намалюйте яскраву казку (петриківський розпис).

Зауважимо, що значне місце на уроках мистецтва займає декоративна робота, яка повинна містити такі етапи:

- а) емоційне сприймання художнього твору митця;
- б) пізнання художніх особливостей мистецького твору;
- в) розуміння культурно-історичного змісту й цінності витвору;
- г) поглиблене уявлення про художній образ, що втілений у мистецькому творі;

д) зіставлення творів народного мистецтва з сучасними творами професійних митців;

е) естетичне усвідомлення народного мистецтва і дійсності [4].

Значна роль в організації художньої діяльності молодших школярів притаманна і позакласній роботі, яка передбачає:

художньо-естетичні бесіди («Чарівний світ витинанки», «Вишите життя народу», «Квіти в наших душах», «Барви Петриківки»);

творчі години («Таємниці писанкарства», «Безмежні можливості металу», «Співзвучні ноти коваля»);

театралізовані свята («Різдвяне диво», «Вийди, вийди сонечко», «Світло Великого дня»);

ігри-подорожі («У країні народних умільців», «До сонячної Петриківки», «В країні загадкових витинанок»);

тематичні виставки («Про що розповіла писанка», «Майстерня гончара», «Зимові мотиви»).

Таким чином, основними шляхами оптимізації творчого розвитку молодших школярів у процесі художньої діяльності є:

системне залучення дітей до різноманітних видів художньої діяльності, яка ґрунтується на сприйманні та естетичній оцінці творів мистецтва та оволодінні засобами художньої виразності;

спонукання молодших школярів до втілення у власній творчості набутого від спілкування з народним мистецтвом художньо-естетичного досвіду;

врахування взаємозв'язку між здібностями та потребами, інтересами й іншими мотивами художньої діяльності молодших школярів;

впровадження у структуру уроків завдань, що ґрунтуються на використанні зображувальних засобів різних видів мистецтв;

звернення до сенсорного та естетичного досвіду, який був здобутий дитиною раніше в організації процесу сприймання та естетичної оцінки творів мистецтва з використанням в цьому процесі звернення до усної та музичної творчості.

Висновки. Творчий розвиток дитини в процесі художньої діяльності супроводжується цілеспрямованими закономірними якісними змінами, що забезпечують повноцінний розвиток здібностей та творчого потенціалу молодшого школяра і спрямовують дитину на перетворювальну діяльність, забезпечуючи творчий рівень цієї діяльності, внаслідок чого учень одержує можливість сформувати своє ставлення до побаченого, почутого, прочитаного у власно-ручно виготовлених виробів. Творчий розвиток особистості має здійснюватися шляхом синтезу художньої діяльності з мистецтвом і культурою. Процес творчого розвитку дитини засобами художньої діяльності має бути націлений на послідовне і поступове залучення молодшого школяра до соціально значущих цінностей і формування зрілої особистості як суб'єкта життєдіяльності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів вирішення наукової проблеми. Перспективами подальшого дослідження є вивчення наступності у творчому розвитку дітей у процесі художньої діяльності між початковою і середньою ланками освіти та співпраці початкової школи з позашкільними закладами освіти.

Список використаних джерел

1. Білецька М. В. Творчість як суб'єктивна передумова креативного розвитку. Київ, 2011. 126 с.
2. Бровчак Л. С. Розвиток творчих здібностей і вмінь дітей у процесі мистецької діяльності. *Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»*. Вінниця. 2018. С. 50-55.
3. Ліхичка Л. М. Самовираження молодших школярів засобами мистецтва як спосіб усвідомлення себе і світу. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2019. № 2 (10). С. 65-75.
4. Ліхичка Л. М., Старовойт Л. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інтегрованого викладання мистецьких дисциплін. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2021. Вип. 67. С. 85-93.
5. Мальов С. В., Тодосієнко Н. Л. Впровадження інноваційних педагогічних технологій в естетичне виховання дітей молодшого шкільного віку. *Мат-ли III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи»* / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Луганськ, 2023. С. 178-180.

6. Brovchak L. S., Starovoit L.V., Likhitska L. M., Pedagogical Conditions for Creative and Artistic Development of Children of Senior Preschool Age by Means of Art. *New Educational Review*. 2018. Vol. 52, № 2. P. 206-217. <https://doi.org/10.15804/tner.2018.52.2.16>
7. Starovoit L. Psychological and pedagogical aspects of preschoolers creative development in the process of creative labor training. *Zbior artykułow naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Pedagogika. Współczesne tendencje w nauce i edukacji»*. Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. S. 84-87.

References

1. Biletska, M. (2011). *Tvorchist' yak sub'yektyvna peredumova kreatyvnoho rozvytku*. [Creativity as a subjective prerequisite for creative development]. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Brovchak, L. (2018). Rozvytok tvorchykh zdbnostey i vmin' ditey u protsesi mystets' koyi diyal' nosti [Development of creative abilities and skills of children in the process of artistic activity]. *Scientific notes of VDPU named after M. Kotsyubynskyi. Series «Pedagogy and Psychology»*, 50-55. [in Ukrainian].
3. Likhitska, L. (2019). Samovyrazhennya molodshykh shkolyariv zasobamy mystetstva yak sposib usvidomlennya sebe i svitu [Self-expression of younger schoolchildren by means of art as a way of self-awareness and the world]. *Podilsk Scientific Bulletin. Sciences: economics, pedagogy*, 2(10), 65-75. [in Ukrainian].
4. Likhitska, L., Starovoit, L. (2021). Pidhotovka maybutn'oho vchytelya pochatkovoyi shkoly do intehrovanoho vykladannya mystets'kykh dystsyplin [Preparation of the future primary school teacher for integrated teaching of art disciplines]. *Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubinsky. Series: pedagogy and psychology*, 67, 85-93. [in Ukrainian].
5. Malyov, S., Todosienko, N. (2023). Vprovadzhennya innovatsiynykh pedahohichnykh tekhnolohiy v estetychne vykhovannya ditey molodshoho shkil'noho viku. [Implementation of innovative pedagogical technologies in the aesthetic education of children of primary school age]. *Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference «Modern Science and Education: Status, Problems, Prospects»*, 178-180. [in Ukrainian].
6. Liudmyla Sydorivna Brovchak, Lesia Vasylivna Starovoit, Larysa Mykolaivna Likhitska (2018). Pedagogical Conditions for Creative and Artistic Development of Children of Senior Preschool Age by Means of Art. *New Educational Review*, Vol. 52, No. 2, 206-217. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15804/tner.2018.52.2.16>
7. Starovoit, L. (2016). Psychological and pedagogical aspects of preschoolers creative development in the process of creative labor training. *Zbior artykułow naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Pedagogika. Współczesne tendencje w nauce i edukacji»*, 84-87. [in Ukrainian].

Про авторів

Леся Старовойт, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти,
e-mail: starovojt.vin@gmail.com

About the Authors

Lesia Starovoit, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate professor, Head of the Department of Artistic Disciplines Preschool and Primary School Education,
e-mail: starovojt.vin@gmail.com